

A költségvetési szervek pénzellátásának rendszere*

Tucsni Pál

A költségvetési szervek gazdálkodási tevékenységében a pénzellátás központilag szabályozott rendszere a pénzügyi irányítás és befolyásolás eszközrendszeréhez tartozik. A költségvetési szervek ugyanis az éves költségvetésben megállapított előirányzataikat csak olyan mértékben használhatják fel, amilyen mértékben azt a finanszírozó szervek pénzügyi eszközök közvetlen rendelkezésükre bocsátásával lehetővé teszik. Ebből következik, hogy a költségvetési szervek pénzellátása komplex rendszerének szervezeti és technikai feltételeit, valamint eljárási és módszerbeli szabályait együttesen kell érteni.

A pénzellátási rendszer szervezeti feltételeit – a költségvetési gazdálkodási rendszerint működő szervezetek körében – az operatív gazdálkodás mikroökonómiai egységeitől általában elkülönült középszintű finanszírozási szervezet biztosítja. A rendszer technikai feltételeinek a szerepét a bankszámlarend tölti be, amelynek egyes elemei a pénzügyi folyamatok legfőbb információ-hordozói is.

A költségvetési szervek pénzellátási rendszerének eljárási és módszerbeli szabályait azokat a – pénzügyi jog területéhez tartozó – rendelkezéseket foglalják össze, amelyek elkülönítik a hatásköröket, szabályozzák a pénzforgalom lebonyolításának rendjét, valamint útmutatást adnak ahhoz, hogy az egyes időközökre szóló finanszírozási összegek megállapítása közgazdaságilag megalapozott legyen, s a pénzellátás tevékenységében az állam központi pénzalapját megillető bevételek beszedése és felosztása a mindenkori pénzügyi politika realizálását szolgálja.

Ebben a cikkben a költségvetési szervek pénzellátásának komplex rendszerét a közgazdasági értelemben vett finanszírozási tevékenységbe illesztve dolgozom fel, majd ismertetem a normatív finanszírozási módszer eddigi tapasztalatait és elgondolásait a rendszer továbbfejlesztésének lehetőségeiről. Ez kezdeményezés arra, hogy az állami pénzügyekről szóló törvény kidolgozásának időszakában a költségvetési szervek pénzellátási rendszerének és tapasztalatainak módszeres áttekintésével hozzájáruljon a rendszer törvénybe foglalható kereteinek kialakításához.

* Megjelent a Pénzügyi Szemle 1974. évi 11. számában.

A pénzellátás rendszeréről általában

A költségvetési szervek pénzellátási rendszerének tárgyalása előtt a pénzellátás fogalmát és alapvető formáit szeretném vázolni. Ennek az a célja, hogy a későbbiek során támaszkodhassak ezekre az elvi alaptézisekre.

A pénzellátás fogalma

A pénzellátás, vagy idegen terminológiával: finanszírozás nem más, mint a termelés, az elosztás, a forgalom és a fogyasztás: vagyis a gazdálkodás megszervezésére irányuló tevékenységnek az a szakasza, amely a gazdálkodáshoz tervszerűen szükséges mindenkori pénzmennyiség biztosításának szolgálatában áll.

A pénzellátás a gazdaságirányítás rendszerében — a gazdálkodás minden szférájában: a vállalatok, a szövetkezetek, a költségvetési szervek és az egyéb szervezetek gazdálkodásában egyaránt — a központi befolyásolás pénzügyi eszközeként funkcionál. Ezért azt az állam pénzügyi hatóságaival által megállapított pénzügy-jogi szabályok szerint kell lebonyolítani.

A gyakorlatban a pénzellátás fogalmát a mindenkori pénzszükséglet biztosításánál bővebb tartalommal használják. A pénzellátás fogalmában a fedezeti források kijelölését, a kijelölt források igénybevételének és az igénybevett források elszámolásának szabályait is beleértik, mivel a gazdálkodó szervek tevékenysége sokirányú anyagi szükséglet kielégítését követeli. Az újonnan létrehozott gazdálkodó egységeket mindenekelőtt állóeszközökkel kell ellátni, majd működésük folyamatosságát is biztosítani kell. A már meglévő gazdasági egységek tekintetében is felmerülhet a korábbival szemben többleteszköz-szükséglet, ha azok feladata, kapacitása, tevékenységi köre is bővül.

Az állam tehát a gazdálkodó egységek teljes eszközsükségletét lényegében a pénzellátás rendszerének keretében biztosítja. Egyrészt kijelöli az igénybevehető pénzeszköz forrását, másrészt meghatározza azok rendelkezését és elszámolásuk módját. (Például az állam kialakítja a jövedelemszabályozás rendszerét és lehetővé teszi, hogy az önálló elszámolású szervek saját maguk realizálják és fel is használják bevételeiket.)

A pénzellátás alapvető formái

A gazdálkodás különböző szféráiba tartozó gazdálkodó szerveknél a pénzellátás részletes szabályai általában eltérnek egymástól, de a finanszírozási rendszerek mindegyike alapvetően háromféle finanszírozási formából épülhet fel. Ezek: az önfinanszírozás, a hitelfinanszírozás és a költségvetési finanszírozás.

Az *önfinanszírozás* az a pénzellátási forma, amely az optimális finanszírozási rendszerben alapvető jelentőségű. Ebben a pénzellátási formában a gazdálkodó egységek bevételeik, illetőleg eredményük meghatározott részét közvetlenül felhasználhatják, s így az anyagi érdekeltég a legközvetlenebb módon itt érvényesül.

Az *önfinanszírozás* többféle árnyalt formában funkcionálhat. A jelenlegi gyakorlat szerint hazánkban az önfinanszírozás formája elsősorban a

vállalatoknál érvényesül, de a költségvetési szervek — főként a saját bevételeik felhasználására jogosult úgynevezett költségvetési folyószámlás szervek — gazdálkodásában is megtalálható. Az önfinanszírozási forma útján áll a vállalatok és az anyagi érdekelttség rendszerébe bevont költségvetési folyószámlás szervek rendelkezésére a fejlesztési alap, a részesedési alap (fejlesztési, vagy jutalmazási és egyéb személyi érdekelttségi célokot szolgáló pénzeszköz), a tartalékalap stb. Valamennyi önállóan gazdálkodó költségvetési szerv önfinanszírozás útján használhatja fel előző évi pénzmaradványából a részére átengedett hányadot, továbbá a költségvetési év során az önálló felújítási alap képzésére jogosított szervek is a pénzellátás e formáját alkalmazva bővíthetik a rendelkezésükre bocsátott felújítási pénzeszközöket.

A *hitelfinanszírozás* formája a termelő- (szolgáltató) szférában általános, a költségvetési szervek gazdálkodásában azonban — a tanácsok fejlesztési alapjának kivételével — jelenleg nem érvényesül. Napjainkban azonban egyre több oldalról merül fel, hogy a hitelfinanszírozás formáját a költségvetési szervek pénzellátási rendszerében is érvényesíteni kellene, hogy az a fontos szervező erő, amit a gazdálkodás megjavításában a pénzellátási szabályok rendszerén belül éppen a hitelfinanszírozás tölt be, kiaknázható legyen. Addig azonban még mind az elméleti, mind a gyakorlati szakembereknek számos kérdésre kell egyértelmű választ adniok. Így például napjaink problémája, hogy az anyagi érdekelttség rendszerébe bevont költségvetési folyószámlás szervek, költségvetési üzemek vállalkozásaihoz nem áll rendelkezésre a megfelelő forgóeszköz, de az önerőből történő fejlesztést is felgyorsítaná a bankhitel igénybevételeének lehetősége. Egy másik példa az állóeszközök felújítása területéről kínálkozik. Közismert, hogy helyenként évtizedes elmaradással állunk szemben, amit a költségvetési rendszer az állóeszközök értékével arányosan képződő felújítási hányad központi kiegészítésével igyekszik — hiteforrás hiányában — felszámolni. Ez azzal a következménnyel is jár (mivel a kiegészítés végleges költségvetési juttatás), hogy a pótlólagos felújítási pénzeszközt gyakran — rendeltetés ellenesen — beruházási célokra használják fel. Nyilvánvaló, hogy a visszafizetés kötelezettsége e téren is kedvezően befolyásolná a pénzeszközök tervszerű igénybevételeit.

A gazdaságirányítás rendszerében a közvetett befolyásolás egyik fontos eszköze a *költségvetési finanszírozás*. E finanszírozási forma alkalmazását az teszi szukségessé, hogy az állami feladatok megvalósítása a döntési hatáskörök nagyfokú központosítása révén megy végbe.

A költségvetési finanszírozás az állam központi pénzalapja terhére történő pénzellátás, amely biztosítja, hogy az állami költségvetés bevételei ott és akkor álljanak rendelkezésre, ahol és amikor egyrészt az állam, másrészt a gazdálkodó szervek feladatainak megoldása érdekében a kiadások felmerülnek.

A költségvetési finanszírozás formája általában a költségvetésből gazdálkodó szervek pénzellátási rendszerét jellemzi. Ez azt jelenti, hogy a bruttó rendszerben gazdálkodó költségvetési szervek az adott költségvetési évben elért valamennyi bevételüket az állami költségvetésbe kötelesek befizetni és a költségvetési évre tervezett kiadásaik penzellátásáról — központi pénzalapja terhére — az állam gondoskodik. A folyószámlás szervek pénzellátási rendszerében a költségvetési finanszírozási forma annyiban funkcionál, hogy egyfelől esetleges bevételi hiányukat vagy meghatá-

rozott feladatok (folyószámlás szervek állóeszközeinek felújítása, dolgozóinak folyósított lakbérhozzájárulás, munkabérmegemlékeztetés megfizetése) pénzügyi szükségletét közvetlenül az állami költségvetés biztosítja, másfelől — külön anyagi érdekeltségi rendszer hiányában — bevételi feleslegüket, anyagi érdekeltségi rendszer működése esetén pedig az abban meghatározott állammal szembeni kötelezettségüket az állam központi pénzalapjába kötelesek befizetni.

A költségvetési finanszírozás szervezete

A költségvetési gazdálkodási rend pénzellátási rendszerének szervezeti feltételeit az operatív gazdálkodástól különválasztható apparátus: a finanszírozási szervezet biztosítja. A hierarchiában a finanszírozási szervezetek — többségükben — a pénzügyi irányítás körébe tartoznak. A pénzügyi irányítást ellátó szervek közül a Pénzügyminisztérium, valamint a minisztériumok és a tanácsok pénzügyi (szakigazgatási) szervei végeznek finanszírozási tevékenységet.

A *Pénzügyminisztérium* a szorosan vett pénzügyi szervezet része, annak irányító, vezető szerve; funkcionális jellegű tevékenységével a társadalmi-gazdasági élet egészét átfogja; jogi normákat ad ki, konkrét pénzügyi műveleteket végez és pénzügyi ellenőrzést folytat. Ez a tevékenység a költségvetési szervek irányításában úgy nyilvánul meg, hogy a Pénzügyminisztérium adja ki a költségvetési szervek gazdálkodási rendjét szabályozó utasítást (utasításokat). Pénzellátási tevékenysége során megbízást ad a Banknak arra, hogy pénzeszközöket bocsásson a minisztériumok és a tanácsok rendelkezésére költségvetési feladataik végrehajtásához, valamint ellátja a minisztériumok és a megyei szintű tanácsok költségvetési gazdálkodásának pénzügyi és gazdasági revízióját.

A Pénzügyminisztérium feladatait — feladat és szervezet vonatkozásában — jól elhatárolt központi és ezeknek alárendelt helyi szervek hálózata végzi. Ez azt jelenti, hogy a Pénzügyminisztérium több, szervezetiileg is általában különálló pénzügyi ágazati szervezetet foglal össze, s ezzel valósul meg szervezetiileg a pénzügyek egysége. A Pénzügyminisztérium belső szervezeti tagolására jellemző a centralizáltság és a szakosítottság. A centralizáció és a szakosítottság elvének megfelelően a Pénzügyminisztériumban funkcionális feladatok és jól tagolt pénzügyi igazgatási ágazatok találhatóak, melyek szervezői és vezetői végsősoron a Pénzügyminisztérium főosztályai, önálló osztályai.

A Pénzügyminisztérium (funkcionális feladatköréből adódóan) a költségvetési szervek pénzellátását elvi alapokon és közvetett módszerekkel végzi, közvetlen kapcsolatot a minisztériumokkal, a tanácsokkal az ágazati (finanszírozási) szervezet útján tart fenn.

Az önállóan gazdálkodó központi költségvetési szervek, intézmények közvetlen irányítását a *minisztériumok* és az önálló költségvetési fejezetek képező szervek, más szóval a *fejezetek* pénzügyi szervezete végzi. A fejezetek pénzügyi szervezete centralizált, vagy decentralizált formában működik. A centralizált forma azt jelenti, hogy a költségvetési szervek pénzügyi irányítása egyetlen funkcionális pénzügyi szerv hatáskörébe tartozik, míg a decentralizált forma alkalmazása esetén a fejezetek szakmai főosztá-

lyai is rendelkeznek a fejezetek funkcionális pénzügyi szervezetének koordinálása mellett működő önálló pénzügyi szervezetekkel.

A fejezetek funkcionális pénzügyi szervezetei általában főosztályként jelennek meg. Megjelölésükre többféle elnevezést használnak. E szervek lényegében azonos feladatokat látnak el, s osztályszervezetük a költségvetési, a számviteli és a revizori feladatoknak megfelelően tagozódik. Amennyiben a fejezet funkcionális pénzügyi szervezete centralizált formában működik, ez a szervezet végzi a fejezet önállóan gazdálkodó költségvetési szerveinek pénzellátását is.

A fejezetek egy részénél a funkcionális pénzügyi szervezet összefoglaló szerepet tölt be, s az önállóan gazdálkodó költségvetési szervek közvetlen pénzügyi irányítását a szakmai főosztályok szervezetéhez tartozó pénzügyi szervek végzik.

Az egyes fejezeteken belül a funkcionális pénzügyi szervezet és a szakmai főosztályok pénzügyi szervezetei között a pénzellátással összefüggő hatáskörök, feladatok megosztása nem azonos. A hatáskörök vagy a funkcionális pénzügyi szervezet, vagy a szakmai főosztályok pénzügyi szervezete javára tolódnak el.

A tanácsok közvetlen felügyelete alá tartozó költségvetési szervek, intézmények, valamint az alsóbb tanácsok költségvetési gazdálkodásának pénzügyi irányítása a tanácsok és a tanácsok végrehajtó bizottságainak hatáskörébe tartozik. A költségvetési szervek pénzellátásának feladatát, amelyet a végrehajtó bizottságok nem testületi működésük alapján végeznek, pénzügyi szakigazgatási szerveik útján valósítják meg.

A költségvetési szervek bankszámláinak rendszere

A költségvetési szervek bankszámla-rendszere a bankszerű pénzkezelés kötelező jellegéből, a meghatározott rendeltetésű bankszámla-típusok rendszeréből és a számlavezetés eljárási szabályainak összességéből áll. A számlavezetés eljárási szabályait csak annyiban érintem, amennyiben azok a finanszírozási rendszert alapvetően befolyásolják.

A költségvetési szervek bankszámláinak rendszere a költségvetési gazdálkodás technikai eszközeinek körébe tartozik, így egyaránt technikai eszközként szolgál, mind a pénzellátás, mind az operatív gazdálkodás lebonyolításánál. A Bank a gazdálkodó szervek pénzeszközeit, az azokban bekövetkező változásokat költségvetési szervenként nyitott különböző típusú számlákon tartja nyilván.

A gazdálkodó szerveknél a készpénzkezelés (házipénztári pénzkezelés, készpénzforgalom) is megengedett, de a készpénzt is a Banktól kell felvenniük, illetőleg a készpénzben beszedett bevételeket is a Bankhoz kell — a bruttó elv betartása mellett — befizetniük: vagyis teljes pénzforgalmukat a Bank nevében kell lebonyolítaniuk.

Azokat a követelményeket — egyfelől a Bank, másfelől a bankszámlatulajdonos jogait, illetőleg kötelezettségeit —, amelyeket a bankszerű pénzforgalom bonyolítása keretében be kell tartani, a felek bankszámlaszerződésben rögzítik.

A költségvetési szervek bankszámlái rendeltetésük, a bankszervezet információs rendszerébe való illeszkedésük, számjeleik és a központi és a tanácsai költségvetéshez való tartozás szerint csoportosíthatók.

A bankszámlák csoportosítása rendeltetésük szerint

A bankszámlák rendszerében külön számlatípust alkotnak a bevételi, a kiadási és a folyószámla jellegű számlák.

A *bevételi típusú számlák* egyrészt a költségvetési szervek előirányzatai szerint meghatározott bevételek beszedésére, másrészt az állami költségvetés vállalati kapcsolataiból származó befizetések összegyűjtésére szolgálnak. A bevételi számlákhoz kell még sorolni a főbb állami bevételek (szövetkezeti adók, lakosság adói, illeték bevételek stb.) számláit is. A bevételi számlákat általában az MNB 232. sz. bankszerve (Államháztartási osztálya) kezeli. Kivételek azok a számlák, amelyeket csak területileg decentralizáltan lehet alkalmazni (például az adóbeszedési számlák), vagy azok, amelyeket egyéb (pénzforgalmi, illetőleg elszámolási) okok miatt csak decentralizáltan lehet vezetni. Ebbe a kategóriába sorolhatók például a tanácsok felügyelete alá tartozó kórházak vagy egyéb (nagyobb) intézmények zárolt bevételi számlái, amelyek a tanácsok saját bevételei egy részének összegyűjtésére szolgálnak.

A költségvetési szervek a *kiadási típusú számlák* segítségével teljesítik azokat a kiadásokat, amelyek a területükön az állami költségvetés végrehajtását jelentik. A kiadási számlák tekintetében a decentralizáltság lényegesen szelesebb körben érvényesül, mint a bevételi számláknál. A központi szervek kiadási számlái, a tanácsi költségvetési szervek ellátmány-számlái stb. vezetésének feladatkörét általában a bankszervezetnek az a fiókintézete látja el, amely a szerv székhelyén, vagy ahhoz legközelebb működik.

A *folyószámla típusú bankszámlák* jellemzője, hogy ezekre befizetések és az ott összegyűlt pénzeszközökből kifizetések egyaránt teljesíthetők. Ilyen számlák: a költségvetési folyószámlák, letéti számlák. Folyószámla jelleggel funkcionálnak azok a bankszámlák is, amelyek a bevételi és a kiadási bankszámlák között a transzmisszió szerepét töltik be, s így alkalmasak arra, hogy a pénzellátás rendszerében a bevételekből nyert állami pénzeszközöket — egy vagy több áttétellel — oda irányítsák, ahol a kiadások felmerülnek.

A bankszámlák csoportosítása pénzforgalmi információk szerint

A bankszámlák csoportosíthatók aszerint is, hogy azok hogyan illeszkednek a bankszervezet adatszolgáltatási rendszerébe. A költségvetési szervek bankszámláinak centralizált és decentralizált vezetési módszere szabja meg azokat a lehetőségeket, amelyek alapján a pénzforgalmon alapuló adatszolgáltatás rendszerét a bankszámlák felhasználásával fel lehet építeni.

A költségvetés végrehajtása szempontjából lényeges számlák forgalmáról, egyenlegének alakulásáról, a Magyar Nemzeti Bank *naponta* meghatározott csoportosításban — adatközlés útján — tájékoztatja a Pénzügyminisztériumot. A napi adatközlés köre (az elektronika általánossá válása előtt) csak a központban vezetett számlák körére terjedhet ki. Ilyen számlák az Állami Forgóalap Nyilvántartási számlán kívül a központi szervek bevételi számlái, az állami költségvetés vállalati kapcsolatainak kiadási és bevételi számlái stb.

Az adatközlés másik csoportja a bankszámlákon lebonyolódó pénzforgalommal kapcsolatban havonta kerül összeállításra. A bankszervezet havonként szolgáltat információkat a központi költségvetési szervek és a tanácsok pénzellátási és operatív gazdálkodási bankszámláinak pénzforgalmáról, illetőleg egyenlegeiről.

A költségvetési számlák egyes csoportjaira vonatkozóan az előbbi kétféle rendszeres adatközléstől eltérő adatközlési kötelezettség kiépítésére is sor kerül oly módon, és oly mértékben, ahogy azt a külön adatközlés szükségességét meghatározó tényezők indokoltá teszik. *Szükség szerinti pénzforgalmi információ*nak számít például, amikor a bankszervezet a bankszámlatulajdonost a tőle kapott megbízás teljesítése után annak megtörténtéről bankszámlakivonat küldésével informálja. Ez az információ egyébként a gazdálkodó szervek számára az államtól kapott pénzeszközökkel való elszámolás nélkülözhetetlen bankkontrollja.

A bankszámlák csoportosítása számjeleik szerint

A pénzforgalom lebonyolítása szempontjából — elsősorban a bankszervezet oldaláról — követelmény, hogy minden egyes számlának külön-külön egyedi számjele vagy egyéb jelzése legyen. Ezért az állami költségvetéssel kapcsolatban a költségvetési szervek részére vezetett bevételi és kiadási, illetőleg folyószámlákat megnevezésük mellett számjelekkel is ellátják.

Az, hogy a mindenkori számjelek — az egyedi számlaszámok — milyen számozási rendszerben alakulnak ki, a bankszervezet részére a pénzforgalom technikai lebonyolítása szempontjából fontos kérdés. Emellett a megfelelő számjelrendszer kialakításánál a bankszervezetnek arra is figyelemmel kell lennie, hogy a népgazdaság vezető szervei igényeit is ki kell elégíteni. Az információ-feldolgozásban a bankszervezetnek arra kellett törekednie, hogy az egyedi számlák ne csak számjelek, hanem számszimbólumok is legyenek. E számszimbólumok nyújtottak ugyanis lehetőséget arra, hogy a kialakításuknál figyelembe vett rendszer elveinek megfelelően csoportosításukkal, összesítésükkel a bankszámlák adatait különböző szemléltető nyilvántartásokba foglalhassák.

Így például az ágazati elv a bankszámlák számjelzésében — ugyan a számlák nem teljes körét felölelően — a költséghelyrend ágazati tagolásához hasonló csoportosítási lehetőséget nyújtott. A pénzforgalmi teljesítés adatai az ilyen elv alapján felépített számjelrendszer segítségével a bankszámláknak a népgazdasági tervfeladatokkal, illetőleg a költségvetési tervfeladatokkal való összehasonlítására adott módot. Ez az elv lényegében még ma is érvényesül a bank napi, illetve havi adatszolgáltatásaiban. Am az elektronika rohamos fejlődése — térhódítása a pénzforgalmi információk feldolgozása terén is — ma már azt követeli, hogy a bankszámlák pénzforgalmi jelzőszámrendszere is szorosan illeszkedjék a népgazdaság egységes számjelrendszerébe. Arra való tekintettel azonban, hogy a sokrétű igény kielégítésére szolgáló számjelek — rendkívüli hosszúságuk miatt — nehezen kezelhetők, a szervek egyedi megkülönböztetését az úgynevezett azonosító törzsszám tölti be, amelyet minden információs rendszerben — így a pénzforgalmi jelzőszámrendszerben is — alkalmazni kell. Emellett külön számjelet képez a bankszámla típusára utaló számszimbóló-

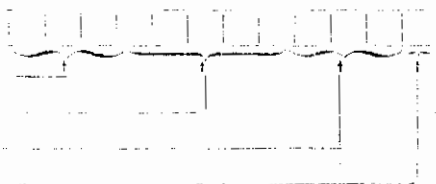

Nyilvánvaló, hogy a költségvetési szervek törzskönyvezése, illetőleg törzsszámozása után a pénzforgalmi jelzszámokat is újból meg kell alkotni. Ebből azonban a termelő szféra pénzforgalmi jelzszámjainak módosítása is következik, mert a költségvetési szervek nagy tömege már nem megy, hanem ötpozíciós törzsszám alkalmazását indokolja. Ennek megfelelően az új pénzforgalmi jelzszám modellje azonos lesz a jelenlegivel, de tartalma a következő részletezés szerint alakulna:

Az új pénzforgalmi jelzszám modellje:

Bankfiók számjele
 Ötpozíciós törzsszám
 Számlatípus számjele
 Ellenőrzőszám

A bankszámlák csoportosítása a központi és a tanácsi költségvetéshez való tartozás szerint

A minisztériumok (fejezetek) és költségvetési szervek bankszámlarendje egyrészt e szervek pénzellátásának, másrészt operatív gazdálkodásuk lebonyolításának technikai eszköze.

A költségvetési szervek működési bevételeit a Magyar Nemzeti Bank (Bank) *bevételi számlán* kezeli. E számlákról pénzellátási, vagy operatív gazdálkodási célokra kifizetést teljesíteni nem szabad.

Bevételi számla a minisztériumok (fejezetek) és az irányításuk alá tartozó önállóan gazdálkodó költségvetési szervek részére nyitható. Indokolt esetben több azonos feladatot ellátó önállóan gazdálkodó szerv bevételeinek összevont kezelése egy bevételi számlán is lebonyolítható.

A bevételi számlák megnyitását vagy megszüntetését a minisztérium (a fejezet) javaslata alapján, vagy hivatalból a Pénzügyminisztérium engedélyezi.

A Bank, hogy a központi költségvetési szervek működési bevételeiről megfelelő pénzforgalmi információt nyújthasson, nyilvántartásaiban a bevételi számlákat a számlatulajdonos költségvetési szervet jellemző alágazat helyrendi számjével is megjelöli.

A bevételi számla pénzforgalma a szervezetet megillető működési bevételekből, valamint az esetleges téves (átfutó, függő) bevételekből és ezek visszatérítésiből tevődik össze. A Bank a bevételi számlák forgalmát naponta átvezeti az Állami Forgóalap Nyilvántartási számlára.

A minisztériumok (a fejezetek) költségvetésének pénzellátására a Banknál fejezetként megnyitott *költségvetési számla* szolgál. A költségvetési számlát operatív gazdálkodási célokra használni nem szabad.

A minisztérium (a fejezet) szervezeti tagoltságától függően a minisztériumon belüli pénzellátási funkciót végző szervezeti egységenként (igazgatóság, főosztály, hivatal) *költségvetési alszámla* vezetése is engedélyezhető. A költségvetési alszámla — funkcióját tekintve — a költségvetési számlával azonos. Operatív gazdálkodási célokra a költségvetési alszámlát sem szabad igénybe venni.

A költségvetési számlák és a költségvetési alszámlák megnyitását, vagy megszüntetését a Pénzügyminisztérium engedélyezi.

A számlák felett rendelkező személyek nevét, munkaköri beosztását és aláírását a Bankhoz előjegyzés céljából — a Bank rendelkezéseinek megfelelően — be kell jelenteni.

A költségvetési számla és a költségvetési alszámlák év végi egyenlege a következő évre átvihető. A Bank azonban a számlák egyenlegeit a következő év első munkanapján törli és a minisztérium (a fejezet) *maradványelszámolási számlája* javára vezeti át.

A minisztérium (fejezet) felügyelete alá tartozó bruttó rendszerű pénzellátásban részesülő költségvetési szervek részére egy-egy *kiadási számlát* nyitnak a területileg illetékes bankszervnél a költségvetésükben jóváhagyott kiadási előirányzatok igénybevételére átutalt javadalmak, illetőleg az előző év gazdálkodásából származó kiadási tértítmények kezelésére.

A kiadási számlán bevételek nem számolhatók el. A számláról — csak a költségvetési szerv gazdálkodási tevékenységével kapcsolatos — kiadások teljesíthetők. Ha a számlára tévedésből bevétel folya be, a gazdálkodó szerv köteles azt függő tértítményként kezelni és a legrövidebb időn belül a megfelelő bevételi számlára továbbítani.

A költségvetési szervek részére a Bank kiadási számlát csak a minisztérium (a fejezet) kérelmére nyit, vagy szüntet meg. Ha a költségvetési szervek törzskönyvezése általánossá válik, továbbá a pénzforgalmi jelzőszám is a törzsszámmra épül, e szabályt előreláthatólag úgy célszerű módosítani, hogy a számlanyitási kérelmet csak a törzsszám engedélyezése után nyújthassák be a Bankhoz.

A Bank — ugyancsak információs kötelezettségének teljesítése érdekében — nyilvántartásaiban a kiadási számlát a fejezet és a számlatulajdonos költségvetési szerv tevékenységére jellemző alágazat helyrendi és a költségvetési szerv fejezeten belüli sorszámával is megjelöli. Az említett jelzőszámot a kiadási számla megnyitására vonatkozó kérelmében kell a Bankkal közölni.

A kiadási számlák év végi egyenlege a következő évre átvihető, mert az 1967. évi I. számú törvény rendelkezései szerint a költségvetési szerv — meghatározott feltételek szerint — a finanszírozásából származó pénzmaradványt a következő évben saját hatáskörben felhasználhatja.

A saját bevételek felhasználására jogosult költségvetési szervek részére a Bank *költségvetési folyószámlát* vezet. A költségvetési folyószámla megnyitását, megszüntetését a minisztérium (a fejezet) kérelmére a Pénzügyminisztérium engedélyezi.

A költségvetési folyószámlát a Bank a nyilvántartásaiban minisztérium fejezetszámlával és a szervre jellemző alágazat jelzőszámával is megjelöli.

A költségvetési folyószámlán kell kezelni a számlatulajdonos szervet megillető valamennyi bevételt és e számláról kell teljesíteni a jóváhagyott költségvetés kiadási előirányzatainak megfelelő kiadásokat. A költségvetési folyószámla év végi egyenlege — a folyószámla jellegéből következően — a következő évre átvihető, ha külön jogszabályi rendelkezés az egyenleg év végi elvonását nem írja elő.

A költségvetési folyószámla egyik, egyre inkább elterjedő változata a *lebonyolítási folyószámla*. Jellemzője, hogy nem önálló szervezet, hanem valamely feladat (szerződéses tevékenység, speciális alapok) pénzforgalmának elkülönítésére használják.

A felújítási alapok pénzeszközeit (az előző években felújítási célokat szolgáló pénzeszközök fei nem használt hányada, valamint eredetileg nem felújítási célokat szolgáló pénzeszközök, ha a szerv azokat véglegesen felújítási koncepciójának megvalósítása szolgálatába kívánja állítani) a területileg illetékes bankszerveknél nyitott *felújítási alap számlán* kell kezelni. A minisztériumok felújítási alap számlájának megnyitására és megszüntetéséről a Pénzügyminisztérium, az önálló felújítási alap köpzésére jogerőlt költségvetési szervek felújítási alap számlájának megnyitására és megszüntetéséről pedig a minisztériumok rendelkeznek.

A felújítási alap számlák lényegében a felújítási tevékenység tárgyevi előirányzatot meghaladó pénzellátását (önfinanszírozás) szolgálják, azok operatív gazdálkodás céljaira nem vehetők igénybe.

A felújítási alap számlák pénzforgalma az alapképzés céljaira — a bankszámlák év végi zárása alkalmával, illetőleg eredetileg nem felújítási célokat szolgáló pénzeszközök átengedése során évközben — érkező átutalásokból és az előirányzatmódosítási, illetőleg az előirányzat felhasználási hatáskörben engedélyezett felújítási pótelőirányzatok fedezetére — a kiadási számlák javára — történő átutalásokból tevődik össze.

A felújítási alap számlák év végi egyenlege — mivel az ottlevő pénzeszközt alapként kell kezelni — a következő évre átvihető.

A költségvetési szervekhez meghatározott rendeltetéssel befolyó, de nem a szerv költségvetését illető bevételek kezelésére a *letéti számlák* szolgálnak. A letéti számlák megnyitását, illetve megszüntetését a fejezet javaslatára a Pénzügyminisztérium engedélyezi.

A letéti számlák felett rendelkező személyek bejelentését a Bank előírásainak megfelelően kell végrehajtani.

A letéti számlák év végi egyenlege a következő évre átvihető, mert az ott levő pénzeszközöket a rendeltetési célnak megfelelő felhasználásig e számlákon kell kimutatni.

A költségvetési szerveknél a pénzellátás keretében biztosított javadalmakból eredő készpénzellátmányokat a „K” jelzésű *pénzforgalmi betétkönyvben*, vagy az *esetenkénti átutalások gyűjtiőszámláin* kell kezelni.

A költségvetési szerveknek nem a szerv székhelyén működő, nem önállóan gazdálkodó szervezeti egységeik részére, amelyeknek nincs pénzforgalmi betétkönyvük és székhelyükön bankfiók sem működik, a készpénzellátmányokat postai úton kell kiutalni.

A költségvetési szervek javára kiutalt, de nem a szerv költségvetését illető, meghatározott rendeltetésű készpénzbevételek nyilvántartására „KK” (*jelentése: költségvetésen kívüli kezelés*) jelzéssel ellátott *pénzforgalmi betétkönyvet* lehet használni. E betétkönyvről kizárólag az előre meghatározott célra és az érvényben levő jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő módon szabad készpénzkiadást teljesíteni. Az ilyen betétkönyveket a Pénzügyminisztérium engedélye alapján a Bank illetékes szerve adja ki és azokat a betétkönyv tulajdonos székhelyén működő postahivatal kezeli. A Bank a bevételeik felhasználására jogosult költségvetési szervek készpénzellátmányai kezelésére is engedélyezheti a KK jelzésű pénzforgalmi betétkönyv vezetését.

Előfordulhat, hogy egyes költségvetési szervek különleges pénzkezelési szükségleteire az ismertetettektől eltérő szabályozást igénylő bankszámlák is szükségesek lehetnek. Ezek megnyitásának, használatának és kezelésének rendjéről a Pénzügyminisztérium esetenként külön intézkedik.

A legfontosabb költségvetési számlák egyúttal az állami költségvetés teljes pénzforgalmával kapcsolatban vezetett központi számlának a részét is képezik. Ez a központi számla az *Állami Forgó, az Nyilvántartási számla*.

Ezen a számlán megfelelő belső banki összesítés és könyvelési rendszer alkalmazásával naponta vezetik az állami költségvetés javára teljesített összes bevételeket és az állami költségvetés végrehajtása érdekében teljesített összes kiadásokat. Így ez a számla megfelelő áttekintést nyújt folyamatosan az állami költségvetés rendelkezésére álló pénzeszközök állományáról.

Az említett rendszer szerint az Állami Forgóalap Nyilvántartási számlához elsősorban a központi költségvetési szervek kiadási és bevételi számlái és az állami költségvetés vállalati kapcsolatainak számlái kapcsolódnak. A tanácsi költségvetési szervek és vállalatok bankszámláinak ezzel a számlával közvetett kapcsolatuk van.

A Bank gyakorlatilag naponta csak az olyan számláknak a forgalmát képes átvezetni erre a központi számlára, amelyeket összpontosítottan az MNB 232 számú fiókja (Államháztartási Osztálya) kezel.

A *tanácsok és költségvetési szervek* bankszámlarendje eltér a központi költségvetési szervek bankszámlarendjétől. Az eltérés lényeges vonásai a következőkben foglalhatók össze.

— A tanácsok a gazdálkodási tevékenységük egészére — a tanácsi költségvetésre és a tanácsi fejlesztési alapra — kiterjedő zárt költségvetési szabályozási rendszer révén nem fedezett kiadásaiak teljesítéséhez szükséges állami hozzájárulást kapják csak közvetlenül az állam központi pénzalapjából.

— Pénzeszközeiket általában — a kis községek kivételével — két pénzalapba koncentrálnak. Pénzellátásuk rendszere nem háromszintes, mint a központi szerveké, hanem négyzintes, mert a felső-közép-alsó szint mellett a helyi népképviselői-önkormányzatok (város, község) is önálló szintet jelentenek.

A tanácsi költségvetési szervek által használt bankszámlatípusok — amelyeket 1971. július 1-től (a fejlesztési alapszámlákat pedig 1972. január 1-től) az Országos Takarékpénztár vezet — a következők:

A *beszedési számlák* a lakossági adók és illetékek elszámolására szolgálnak. Ezek: egyenesadó beszedési számlák; lakossági forgalmiadó beszedési számlák; illeték beszedési számlák; az idegen bevételek elszámolására szolgáló letéti számlák.

Az *elosztási számlák* a tanácsi finanszírozási rendszer közbeiktatott számlái. Ilyenek: az állami hozzájárulás elosztási számlák, a tanácsi hozzájárulás elosztási számlák, a járási költségvetési elosztási számlák.

A *lebonyolítási számlák* szerepe hasonló az elosztási számlákhoz, azzal az eltéréssel, hogy a lebonyolítási számlákon ismert rendeltetésű pénzeszközök szerepelhetnek. Ezek: az illetményhivatalok illetménykifizetések lebonyolítási számlái, a tanácsi vállalatok vegyes lebonyolítási számlái, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek beruházási és egyéb célú állami támogatás lebonyolítási számlái.

A *költségvetési számlák* szerepe annyiban más, mint a minisztériumok által használt azonos elnevezésű bankszámláké, hogy azokon a tanácsok költségvetését megillető bevételeket (és nem a gazdálkodási keretet) kell elszámolni. Két altípusa ismeretes: a tanácsok költségvetési számlái és a

járási hivatalok költségvetési számlái. (A kis községek ezeken a számlákon kezelik a fejlesztési alap pénzeszközeit is.)

Bevételi számlát a Bank — zárolt bevételi számla elnevezéssel — a kórházak, a megyei városi hivatalok és egyéb intézmények részére vezethet.

Ellátmányszámlával rendelkeznek az önállóan gazdálkodó tanácsi költségvetési szervek, ideértve a kihelyezett intézményeket is. Funkciója azonos a minisztériumok és szerveik kiadási számláival.

A költségvetési folyószámlák — csakúgy mint a minisztériumoknál — a saját bevételek felhasználására jogosult szervek pénzeszközeinek kezelését szolgálják. Ebbe a körbe tartoznak a költségvetési üzemek is.

Letéti számlákat vezet a bank a költségvetésen kívüli pénzeszközök kezelésére. Speciális számlák a termelőszövetkezetek fejlesztési alap letéti számlái, valamint a szakközépiskolák és technikumok bér munka letéti számlák.

* * *

Az eddigiekben a pénzellátás fogalmát és formáit, valamint a költségvetési szervek pénzellátási rendszerének szervezeti és technikai feltételei körébe tartozó ismeretanyagot dolgoztam fel azzal a céllal, hogy ez egyrészt a pénzügyi dolgozók szélesebb körében ismertté váljon, másrészt, hogy ezekre visszautalva a jövőben a rendszer működését, a sok éves gyakorlat tapasztalatait, és a továbbfejlesztés lehetőségeit is felvázolhassam.